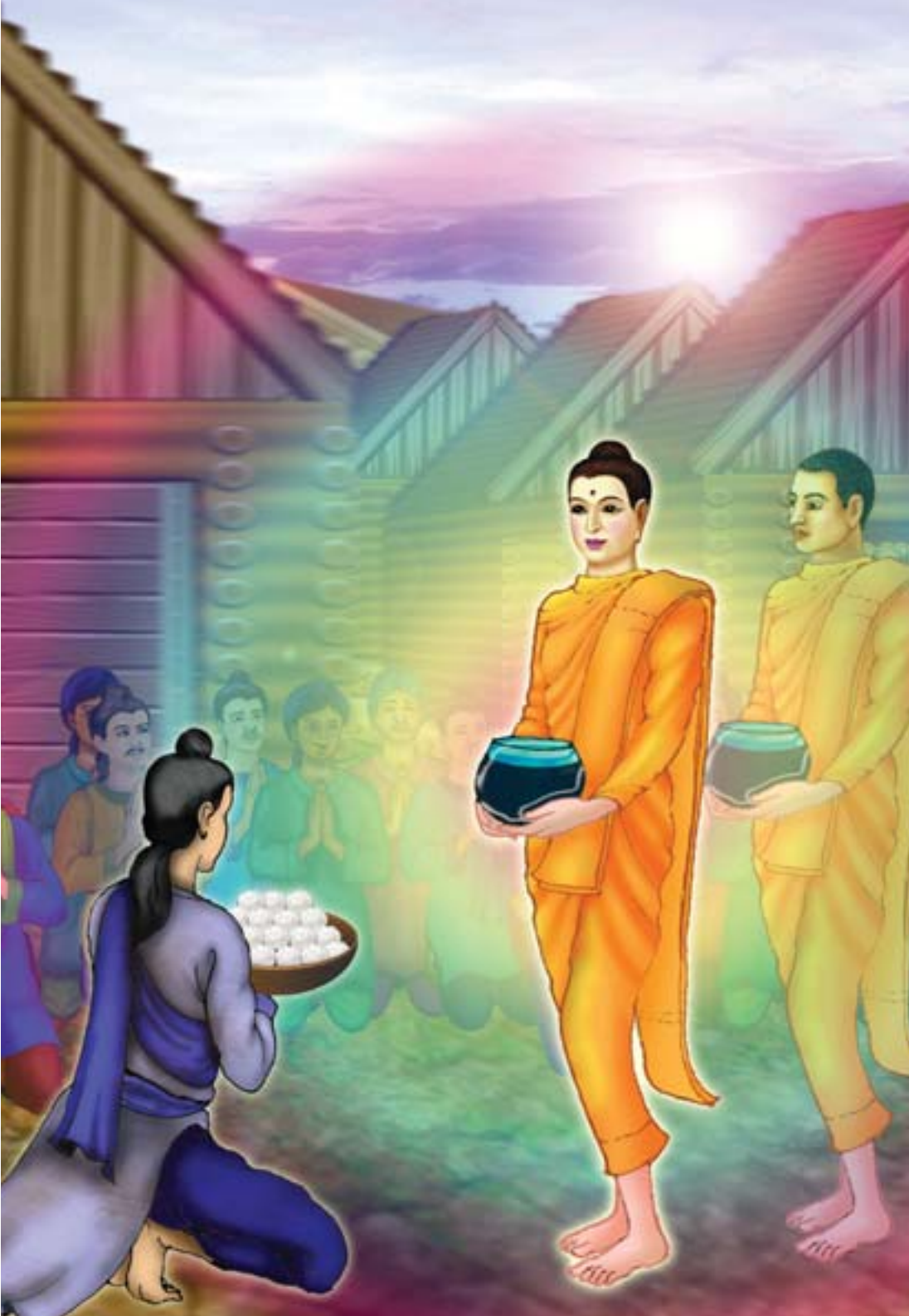

คุณนี่ต้องทดแทน

บุคคลนั่งหรือนอนที่ร่มเงาของตนไม่ได้
ไม่พึงหักรานกิ่งของตนไม้นั้น
เพราะผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลวทราม

คุณนี้ต้องทดแทน

๑๒๑

การใช้ชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์นี้ จะว่าง่ายก็ง่าย จะว่ายากก็ยาก หากไม่ประมาท หมั่นทำความดี โดยการทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ปฏิบัติอยู่ทุกๆ วันไม่ให้ขาดเลยแม้แต่วันเดียว การดำรงชีวิตอย่างนี้ถือว่าได้กำไร เราจะได้บุญเป็นกำไรของชีวิต บุญนั้นเป็นเหมือนขุมทรัพย์ที่มีค่ามหาศาล เป็นประดุจแก้วสารพัดนึก ดังนั้นเราจะต้องรีบตักตวงบุญไว้มากที่สุด เพราะบุญเป็นสิ่งที่ไม่ควรสิ้นโดยะ ยิ่งหาได้มากยิ่งดี บารมียิ่งเพิ่มพูน ถ้าเกิดมาแล้ว ไม่ได้สั่งสมบารมี ชีวิตนี้ยังบกพร่องอยู่ เป็นชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ เกิดมาก็เสียโอกาสไปเปล่า

ดังนั้น เมื่อมีโอกาสในการทำความดี ก็ต้องทำให้เต็มที่ ให้คุ้มค่า สมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์มาพบพระพุทธศาสนา

มีวาระพระบาลีที่กล่าวไว้ใน เตมียชาดก ว่า

“ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย นิสีเทยฺย สเยยฺย วา
น ตสฺส สาขํ ภณฺเชยฺย มิตฺตพฺพโก ทิ ปาปโก

บุคคลนั่งหรือนอนที่ร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่พึงหักรานกิ่งของต้นไม้ นั้น เพราะผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลวทราม”

การจะดูว่าใครเป็นคนดีหรือไม่ดี ผู้รู้ท่านบอกว่าให้สังเกตตรงที่มีความกตัญญูกตเวทีหรือไม่ เพราะความกตัญญูเป็นพื้นฐานของคนดี และเป็นบันไดที่จะก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

คุณนี่ต้องทดแทน

๑๒๒

ทั้งทางโลก และทางธรรม สิ่งที่เราควรมีความกตัญญูได้แก่กตัญญูต่อบุคคล คือใครก็ตามที่เคยมีพระคุณต่อเราไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ต้องพยายามหาโอกาสตอบแทนคุณให้ได้ กตัญญูต่อสัตว์ที่เราเคยใช้งาน โดยมีความกรุณาปราณี เลี้ยงดูให้อาหารอย่าให้อดอยาก ให้ได้กินได้นอนได้พักผ่อนตามเวลา

กตัญญูต่อวัตถุสิ่งของ คือของสิ่งใดก็ตามที่มีคุณต่อเรา เช่น หนังสือธรรมะหนังสือเรียน สถาบันการศึกษา หรือวัดวาอาราม ก็ต้องรู้จักทำนุบำรุงรักษาอย่างน้อย ไม่ทำลาย ไม่ลบหลู่ กตัญญูต่อบุญ คือต้องตระหนักว่า เรามีชีวิตที่ยืนยาว มีร่างกายแข็งแรง และเจริญก้าวหน้ามาได้จนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะผลบุญในอดีต และต้องหมั่นสั่งสมบุญให้มากยิ่งขึ้นไป ไม่มัวกินบุญเก่า แต่ต้องสร้างบุญใหม่เพิ่มเติม เพราะบุญเท่านั้นเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของความสุข และความสำเร็จทุกอย่าง

ความกตัญญูประการสุดท้ายคือ กตัญญูต่อตัวเราเอง เราต้องตระหนักว่าสรีรยณต์นี้ เป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างบารมี และการทำมาหากิน จำเป็นต้องทะนุถนอมดูแลรักษาให้ดี ไม่ประทุษร้ายตนเองด้วยการนำสิ่งไม่ดีเข้ามาสู่ร่างกาย เช่น ดื่มเหล้า เสพสิ่งเสพยาเสพติด ไม่เอาร่างกายที่แข็งแรงนี้ไปเบียดเบียนฆ่าสัตว์ ลักขโมย ประพฤติผิดศีลผิดธรรม ควรใช้ไปในทางที่ก่อให้เกิดกุศล ที่จะนำตนให้ไปสู่สวรรค์และนิพพาน

คุณต้องทดแทน

๑๒๓

ตัวอย่างที่เป็นปุคคลาธิษฐานในครั้งนี้มีอยู่ว่า ในพระนคร
สาวัตถี พุทธศาสนิกชนนิยมการทำบุญให้ทานเป็นประจำ โดยเฉพาะผู้เป็นอริยสาวกจะไม่ว่างเว้นจากการให้ทานเลย จะ
สนับสนุนอุปฐากบำรุงภิกษุสงฆ์มิได้ขาด บ้านใดร่ำรวยมากก็
นิมนต์พระมาฉันที่บ้าน ครั้งหนึ่งจำนวน ๕๐๐ รูป บางครั้งก็
ชักชวนกันเป็นหมู่คณะ เพื่อทำบุญใหญ่ หรือบางครั้งรวมคนได้
มากก็ถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมด โดยมีพระพุทธเจ้าเป็น
ประมุข

ในสมัยนั้นมีลูกจ้างของเศรษฐีคนหนึ่ง เป็นคนยากจน
เข็ญใจ แต่มีจิตเลื่อมใสในพระรัตนตรัย อยากจะถวายภัตตาหาร
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า แต่เนื่องจากยากจนมากแม้เพียงข้าวยา-
คูกิไม่สามารถหามาได้ นี่ความตระหนี่ในอดีตส่งผลให้ลำบาก
ขนาดนั้น หนุ่มเข็ญใจเมื่อได้ร่ำมาก็กวดให้ละเอียด แล้วขยำๆ
ใส่ในน้ำ ปั้นเป็นก้อนๆ เอาใบตองมาห่อไว้ เฝไว้ในกองเถ้าให้มี
กลิ่นหอม แล้วตั้งใจว่า จะถวายขนมที่ทำด้วยมือนี้แด่พระผู้มี-
พระภาคเจ้า จึงถือขนมเดินไปรอพระบรมศาสดา

พระบรมศาสดาทรงทราบความมุ่งมั่นในทานของบุรุษ-
ยากจนเข็ญใจผู้นี้ จึงตรัสว่า “ท่านจงนำของขบเคี้ยวมาเถิด”
เขาได้ใส่ขนมลงในบาตรแล้ว ยืนอยู่ข้างๆ พระบรมศาสดาไม่
ทรงรับของขบเคี้ยวที่คนอื่นๆ ถวายเลย ทรงเสวยขนมที่บุรุษ

คุณต้องทดแทน

๑๒๔

เชษฐาใจนั้นนำมาถวาย เมื่อมหาชนแซ่ซ้องว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงรังเกียจของขบเคี้ยวที่ทำด้วยรำของหนูมหาบุคคละ พระพุทธองค์ทรงเสวยเหมือนเสวยอาหารทิพย์” มหาอำมาตย์รู้สึกชื่นชมในความศรัทธาต่อพระรัตนตรัยของหนูมียากรี้ จึงมอบสมบัติ ๙ โกฏิแก่มหาบุคคละ เป็นการอนุโมทนาในส่วนบุญของเขา พอตกเย็น พระราชารับสั่งให้มหาบุคคละเข้าเฝ้าทรงอนุโมทนาบุญด้วยการมอบตำแหน่งเศรษฐีประจำเมืองให้มหาบุคคละ

พวกภิกษุได้สนทนากันในโรงธรรมสภาว่า “พระบรมศาสดาได้ทรงรังเกียจขนมรำที่มหาบุคคละถวายเลย ทรงเสวยเหมือนอาหารทิพย์ ฝ่ายมหาบุคคละได้ทรัพย์จำนวนมาก ได้ทั้งตำแหน่งเศรษฐีเพราะอาศัยพุทธานุภาพโดยแท้” พระบรมศาสดาได้ตรัสว่า “มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้นที่พระองค์บริโภชนมรำของมหาบุคคละโดยไม่รังเกียจ แม้ในคราวที่เป็นรุกขเทวดาในกาลก่อน ด้วยความที่เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณ จึงบริโภชนมรำของมหาบุคคละนี้เหมือนกัน” ว่าแล้วทรงนำเรื่องในอดีตมาตรัสเล่าให้ภิกษุสงฆ์ฟังว่า

*ในอดีตกาลพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเทวดา สถิต ณ ต้นละหุ่งต้นหนึ่ง พวกมนุษย์ในหมู่บ้านพากันยึดเอารุกข-

คุณนี่ต้องทดแทน

๑๒๕

เทวดาเป็นมงคล เมื่อถึงงานมหรสพ มหาชนต่างพากันทำพิธีกรรมแก้รูกขเทวาชองตน สมัยนั้นมีมหาบุคคลคนหนึ่งเห็นเขาบวงสรวงบูชาเทวดาด้วยวัตถุของหอม และอาหารหวานคาวอย่างดี ก็อยากจะบูชารูกขเทวดาบ้าง จึงเดินไปหยุดยืนอยู่ไม่ไกลต้นละหุ่งแล้วกล่าวคำบนน้อมเทวดาด้วยความเคารพ

ในใจของหนุ่มผู้ยากไร้คิดว่า “ธรรมดาเทวดาย่อมส่วยแต่ของขบเคี้ยวอันเป็นทิพย์ เทวดาคงไม่ส่วยขนมร่ำของเราไว้ให้ร่ำรวยก่อนเถอะ แล้วจะหาอาหารอร่อยๆ มาบวงสรวงเทวดา” แล้วคิดจะกินขนมเสียเอง ขณะที่กำลังจะเดินจากไป พระโพธิสัตว์ผู้สถิตอยู่เหนือคาบไม่ได้กล่าวว่า “ดูก่อนท่านมหาบุคคละ หากเราไม่กินขนมของท่านแล้ว จักกินขนมอื่นได้อย่างไร ท่านจงนำขนมมาเถิด”

เมื่อได้ฟังดังนั้นชายหนุ่มหันกลับไปมองเห็นรูกขเทวดาก็บังเกิดความปิติใจ ให้นำขนมร่ำเข้าไปวางไว้บนคาบไม้ แล้วกระทำพิธีกรรมแก้รูกขเทวา เมื่อพระโพธิสัตว์ส่วยโอชารสของขนมร่ำแล้ว ถามว่า “ท่านปฏิบัติเราเพื่อต้องการอะไรหรือ” หนุ่มยากไร้บอกว่า “ข้าพเจ้าเป็นคนเข็ญใจมาปรนนิบัติด้วย

คุณนี่ต้องทดแทน

๑๒๖

หมายใจว่า จะอาศัยท่านแล้วพ้นจากความยากจน เมื่อรำรวยแล้วจะได้มาบวงสรวงท่านให้ยิ่งๆ ขึ้นไป”

เมื่อพระโพธิสัตว์ผู้มีความความกตัญญูได้ฟังดังนั้น จึงพลอบโยนมหาทศกคตะว่า “ท่านบูชาเรารู้จักกตัญญูทเวที รอบต้นละหุ่งนี้ มีหม้อใส่ขุมทรัพย์ตั้งไว้เรียงราย ท่านจงกราบทูลพระราชาให้เอาเกวียนมาขนทรัพย์ไปกองไว้ที่ห้องพระลานหลวงเถิด แล้วพระราชาจักโปรดปรานพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้แก่ท่าน ครั้นบอกแล้วก็อันตรธานหายไป” ฝ่ายมหาทศกคตะเมื่อทำตามทีพระโพธิสัตว์บอกแล้ว ในวันนั้น จากมหาทศกคตะได้กลายเป็นมหาเศรษฐีประจำเมืองทันที นี่เป็นเพราะความกตัญญูของรุกขเทวาโพธิสัตว์

ดังนั้น ใครก็ตามที่เคยทำอุปการคุณต่อเรา เราต้องหาโอกาสตอบแทนให้ได้อย่าได้ดูเบา เรื่องความกตัญญูเป็นเรื่องใหญ่ ผู้รู้กล่าวสอนไว้ว่า ผู้ใดไม่ประทุษร้ายมิตร เป็นผู้มี ความกตัญญูผู้นั้นแม้ศัตรูทั้งหลายก็ไม่ข่มเหง ย่อมข้ามพินาศตรูทั้งปวงได้ จะเดินทางไกลก็ได้รับการต้อนรับในทุกที่ทุกสถาน เกียรติคุณย่อมฟุ้งจรไปไกล ย่อมได้รับการบูชาทั้งจากมนุษย์และเทวา จะได้รับยศตำแหน่งรุ่งเรืองเหมือนพระอาทิตย์ และเป็นที่มาแห่งสิริสมบัติทั้งหลาย จะไม่มีวันตกยากเลย เพราะฉะนั้นให้ทุกท่าน

คุณนี่ต้องทดแทน

๑๒๓

หมั่นตระหนักถึงบุญคุณที่คนอื่นทำแก่ตัวเราให้มาก แม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม ก็ต้องหาโอกาสตอบแทนบุญคุณ ทำอย่างนี้ได้ชื่อว่าดำเนินตามแบบอย่างของนักปราชญ์บัณฑิต ชีวิตจะรุ่งเรืองสดใสตลอดไปทุกภพทุกชาติตราบกระทั่งถึงที่สุดแห่งธรรม

